

Dit (herziene) Verdrag heeft tot doel het archeologisch erfgoed te beschermen als bron van het Europese gemeenschappelijke geheugen en als middel voor geschiedkundige **Breda Donkvaart** en wetenschappelijke studie. Hiertoe worden **Inventariserend** als bestanddelen van het archeologische **veldonderzoek** door erfgoed beschouwd alle overblijfselen, voorwerpen, **middel van** en andere sporen van de mens uit het verleden: **proefsleuven** waarvan het behoud en de bestudering bijdragen tot het reconstrueren van de bestaansgeschiedenis van de mensheid en haar relatie tot de natuurlijke omgeving. Ten aanzien waarvan opgravingen of ontdekkingen en andere methoden van onderzoek **betreffende de mensheid en haar omgeving** de voornaamste bronnen van informatie zijn. Die zijn gelegen in

drs. M.C. Brouwer
ErfgoedRapport Breda 2

Breda Donkvaart

Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven

COLOFON

ErfgoedRapport Breda 2
Titel: Donkvaart – Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. Proefsleuven

Auteur: drs. M.C. Brouwer
Redactie: drs. H.M.P. Bouwmeester
Eindredactie: Johan Hendriks
Veldwerk: drs. M.C. Brouwer, P. Dijkstra, drs. A. ter Wal
Vondstdeterminatie: drs. R.J.M. van Genabeek
Tekeningen: drs. R.J.M. van Genabeek
Ontwerp en lay-out: Maaïke Klijn
Druk: Verhoek Printing Consultants
Oplage: 75

ISBN: 978-90-8875-001-4

© Gemeente Breda, 2008

Vakdirectie Cultuur
Gemeente Breda
Postbus 3920
4800 DX Breda

drs. M.C. Brouwer

INHOUDSOPGAVE

Hoofdstuk 1 Inleiding – 7

- 1.1 Ligging van het terrein – 8
- 1.2 Landschappelijke gegevens – 8
- 1.3 Historische achtergrond – 9
- 1.4 Archeologische achtergronden – 10

Hoofdstuk 2 Vraagstellingen – 11

Hoofdstuk 3 Werkwijze – 13

Hoofdstuk 4 Resultaten – 15

- 4.1 Archeologische sporen – 15
- 4.2 Aardewerk – 17

Hoofdstuk 5 Conclusie – 19

Hoofdstuk 6 Waardering en aanbeveling – 21

Literatuur – 23

Begrippenlijst – 25

Noten – 29

Bijlagen – 33

- Bijlage 1 Sporenlijst – 31
- Bijlage 2 Vondstenlijst glas – 31
- Bijlage 3 Vondstenlijst natuursteen – 31
- Bijlage 4 Vondstenlijst aardewerk – 32

Op 31 augustus en 1 september 2004 heeft het bureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie (baac bv) in Breda een Inventariserend Veldonderzoek (ivo) d.m.v. proefsleuven uitgevoerd op een perceel aan de Donkvaart. Op het terrein zal nieuwbouw gerealiseerd worden. De geplande werkzaamheden vormen een bedreiging voor de mogelijk aanwezige overblijfselen met archeologische waarde.

Het onderzoek had tot doel de aard, omvang en datering van de eventuele sporen uit de verschillende perioden vast te stellen om er vervolgens een waarde aan toe te kennen. Het ivo is uitgevoerd in opdracht van In-loco, met als bevoegd gezag de gemeente Breda. Het Programma van Eisen (PvE)¹ is tevens opgesteld door de gemeente Breda en is goedgekeurd door drs. J. Hendriks, coördinator Bureau Cultureel Erfgoed.

Administratieve gegevens

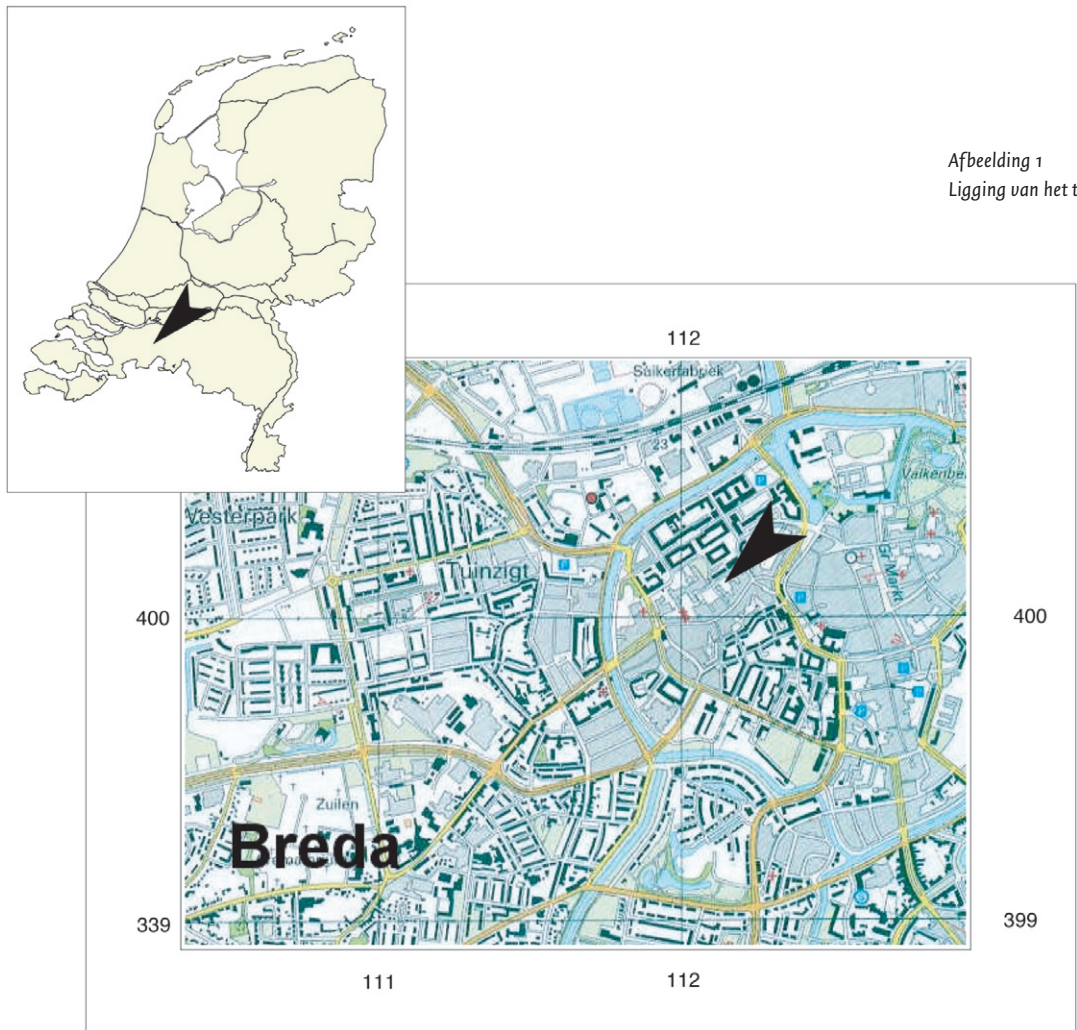
Gemeente	Breda
Plaats	Breda
Toponiem	Donkvaart
Objectcode	BRDO
BAACprojectcode	04.167
ErfgoedRapporten	Breda 1
Centrumcoördinaten	112.140/400.100
Kaartblad	44D
ROB-CIS-code	7239
Opdrachtgever	In-loco, dhr. R.Kuijper
Bevoegd gezag	Gemeente Breda

■ 1.1 LIGGING EN AARD VAN HET TERREIN

Het onderzoeksterrein bevindt zich in de bebouwde kom van Breda, aan de Donkvaart. Het betreffende perceel (1115) ligt tussen huisnummer 11 en 17 in en is momenteel in gebruik als particulier parkeerterrein. De locatie heeft een omvang van circa 1260 m².

■ 1.2 LANDSCHAPPELIJKE GEGEVENS

Breda is gelegen in een gebied waar pleistocene zandige en kleiige afzettingen voorkomen, behorende tot de Formaties van Kedichem en Tegelen. Op beide Formaties is later eolisch dekzand afgezet dat tot de Formatie van Boxtel gerekend wordt. De stad bevindt zich op een hoge zandkop. Ter hoogte van Breda wordt de dekzandrug doorsneden door verschillende stromen, waarvan de noord-zuid

Afbeelding 1
Ligging van het terrein

lopende rivier de Mark de belangrijkste is.² De Mark stroomde in een breed dal waarin via de Gampel ook de Weerijs uitmondde. Dit dal was ongeveer 800 meter breed, laag en nat, met vermoedelijk geregeld overstromingen.³ Ook de Donkvaart, waaraan de onderzoekslocatie grenst, bevindt zich in dit dal.

■ 1.3 HISTORISCHE ACHTERGROND

De huidige stad Breda is waarschijnlijk aan het begin van de 11de eeuw ontstaan op een hoge zandkop in de buurt van water. Naast de landschappelijke ligging heeft ook het smaller worden van de Mark een rol gespeeld bij de stichting van de stad op deze locatie. Doordat de rivier hier over een korte afstand onbevaarbaar werd, moesten alle goederen met een zuidelijke bestemming worden overgeladen op schepen die zich meer stroomopwaarts, in het weer wel bevaarbare gedeelte van de Mark, bevonden.⁴ De stad werd in eerste instantie uitsluitend gevormd op de oostelijke oever van de Mark.

Om de stad, die circa 2 kilometer ten noorden van de hoofdas van het landverkeer⁵ lag, economisch tot bloei te brengen, was het noodzakelijk een goede verbindingsweg naar deze doorgaande weg te realiseren. Dit leidde tot de aanleg van de Haagdijk, de Teteringse Dijk en de Tolbrug.

Van de verbindingswegen die aangelegd werden, was alleen de Haagdijk van de buitenwereld afgescheiden door water (Gampel, Donkvaart en Mark) en toegangspoorten (Donkpoort, St. Maartenspoort en Tolbrugpoort). De Haagdijk is in oorsprong een 800 meter lange dam door het brede dal van de Mark en de Weerijs. Vanaf de hoge gronden kon door middel van deze dam de Tolbrug worden bereikt. De Tolbrug leidde naar de Tolbrugpoort, waarlangs de Middeleeuwse stad Breda binnen gegaan kon worden. De naam Haagdijk kan verklaard worden als de dijk die vanuit de stad Breda gezien in de richting van de Hage (Princenhage) loopt.

Wanneer de Haagdijk precies is aangelegd, is niet bekend. In een oorkonde in het archief van het Begijnhof uit 1368 wordt de naam Haeghdijk voor het eerst genoemd.⁶ Sindsdien komt deze straat regelmatig voor als Haeghdijk of Hagedijk. In het trouwboek van de Grote Kerk van 1641 wordt hij bij uitzondering aangeduid als Haegheijnde en in 1643 als Antwerpsestraat.⁷

Het onderzochte terrein bevindt zich aan de Donkvaart, op het achterterrein van de aan de Haagdijk gelegen bebouwing. Uit verschillende oude kaarten blijkt dat dit gedeelte nooit bebouwd is geweest maar altijd als tuin/bouwland in gebruik was. Aangaande de Donkvaart bestaat discussie of het om een riviertje gaat of dat het, zoals de naam al suggereert, een handmatig aangelegd water betreft.

■ 1.4 ARCHEOLOGISCHE ACHTERGRONDEN

Het onderzoeksterrein bevindt zich in het gebied tussen de Donkvaart en Haagdijk. Op basis van de archeologische verwachtingskaart (opgesteld door RAAP) en de provinciale cultuurhistorische waardenkaart geldt voor dit gebied een hoge archeologische verwachting. Deze hoge verwachting heeft de onderzoekslocatie gekregen doordat het terrein zich op een dekzandrug bevindt, onderdeel heeft uitgemaakt van de vesting Breda en vanwege resultaten elders in Breda op dezelfde ondergrond. In de directe omgeving van het onderzoeksterrein heeft begin 2004 een Aanvullend Archeologisch Onderzoek (AAO) plaatsgevonden op de locatie van de hierboven al genoemde Tolbrug.⁸ Tijdens dit onderzoek zijn het bruggenhoofd en een pijler van de Tolbrug en de kademuur van de Mark aangetroffen.

Hoofdstuk 2 Vraagstellingen

Het onderzoek had tot doel om op een snelle en betrouwbare wijze inzicht te krijgen in de aanwezigheid van archeologische relictten in het plangebied. Aan de hand van de resultaten diende een advies uitgebracht te worden aangaande eventueel vervolgonderzoek. In het Programma van Eisen (PvE)⁹ worden de onderstaande punten genoemd, waaraan bij het opgraven en documenteren van de mogelijk aanwezige resten met name aandacht diende te worden besteed.

- De aard en de datering van het nederzettingsspatroon (indien aanwezig)
- De samenhang tussen de nederzettingssporen
- De ontwikkeling van het landschap
- De aard, indeling en datering van eventueel aan te treffen erven
- De voedsel economie
- De landschapsgenese
- De aard, omvang en datering van eventuele vestingwerken

Hoofdstuk 3 Werkwijze

Conform het PvE is circa 63m² van het terrein onderzocht. In overleg met de opdrachtgever is aan de noordzijde van het terrein een proefsleuf (wp 2) van circa 2 bij 10 meter aangelegd en aan de zuidzijde een sleuf (wp 1) van circa 4 bij 10 meter. Beide sleuven hebben een noordzuid oriëntatie (Afb. 2). Vanwege een haaks op de lengte-richting van de sleuf gelegen kabel in de zuidelijke proefsleuf, kon een smalle strook niet worden onderzocht.

Voor beide sleuven geldt dat laagsgewijs verdiept is tot op het niveau waarop de sporen leesbaar waren. Tijdens de aanleg van het vlak is het vondstmateriaal in vakken van respectievelijk 2 bij 5 en 4 bij 5 meter verzameld. Indien duidelijk was uit welk spoor vondsten afkomstig waren, zijn deze op spoorniveau verzameld. Het vlak is gefotografeerd, getekend (1:20), beschreven en gewaterpast. Zowel het westelijke en noordelijke profiel van werkput 1 als het oostelijke profiel van werkput 2 zijn gefotografeerd, getekend (1:20) en beschreven. Uit de sporen en lagen die in het profiel zichtbaar waren, zijn vondsten verzameld. De opgravingsdocumentatie en het vondstmateriaal bevinden zich momenteel bij de BAAC-vestiging te 's-Hertogenbosch en zullen t.z.t. worden overgedragen aan het depot van de gemeente Breda.

Afbeelding 2
Puttenkaart

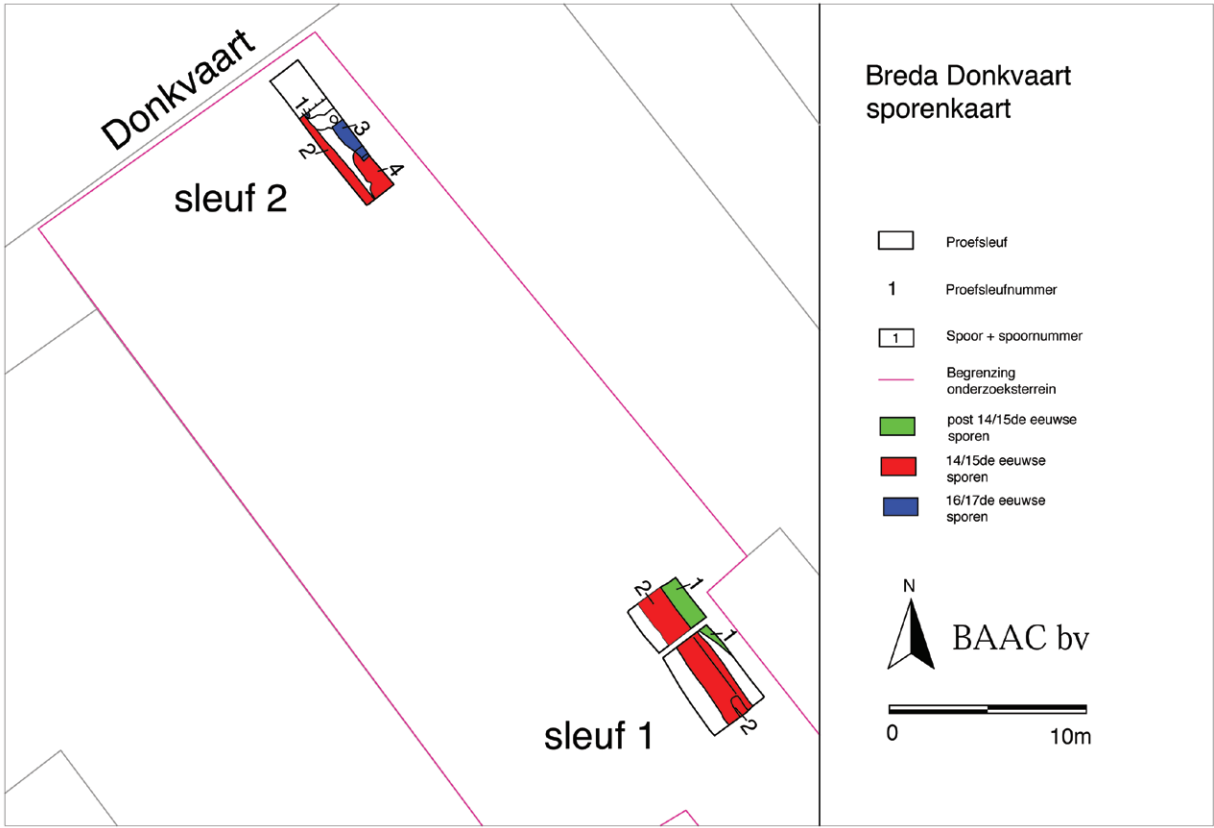

4.1 ARCHEOLOGISCHE SPOREN

Spoor 2 is in beide proefsleuven aangetroffen. Het betreft een greppel van circa 1,30 meter breed en met een diepte van circa 32 cm onder het vlak. De greppel heeft een globale noord-zuid oriëntatie en een zeer humeuze vulling van donker-grijsbruin zand. Bovenin de greppel is een baan van donkerbruin zeer humeus zand aanwezig met brokken baksteen en veel fragmenten mosselschelp. Naast deze baan is, in de greppel, een lensje lichtbruingrijs spoelzand aangetroffen en onderin de vulling van de greppel zijn laagjes spoelzand aanwezig. Gezien het vondstmateriaal (aardewerk, dierlijk botmateriaal en een fragment leer) is de greppel in de 14de/15de eeuw opgevuld. Aangezien de vulling van de greppel een egaal karakter heeft, lijkt de greppel in één keer te zijn dichtgegooid. Over de datering van de aanleg van de greppel kunnen geen duidelijke uitspraken gedaan worden, al lijkt de greppel niet langdurig te hebben opengelegen.¹⁰

Deze brede greppel oversnijdt halverwege sleuf 1 een smallere greppel (spoor 1) die vanuit het oostelijke profiel de sleuf in komt. De vulling van deze greppel heeft een enigszins weinig karakter maar verschilt verder weinig van spoor 2. Het spoor

Afbeelding 3

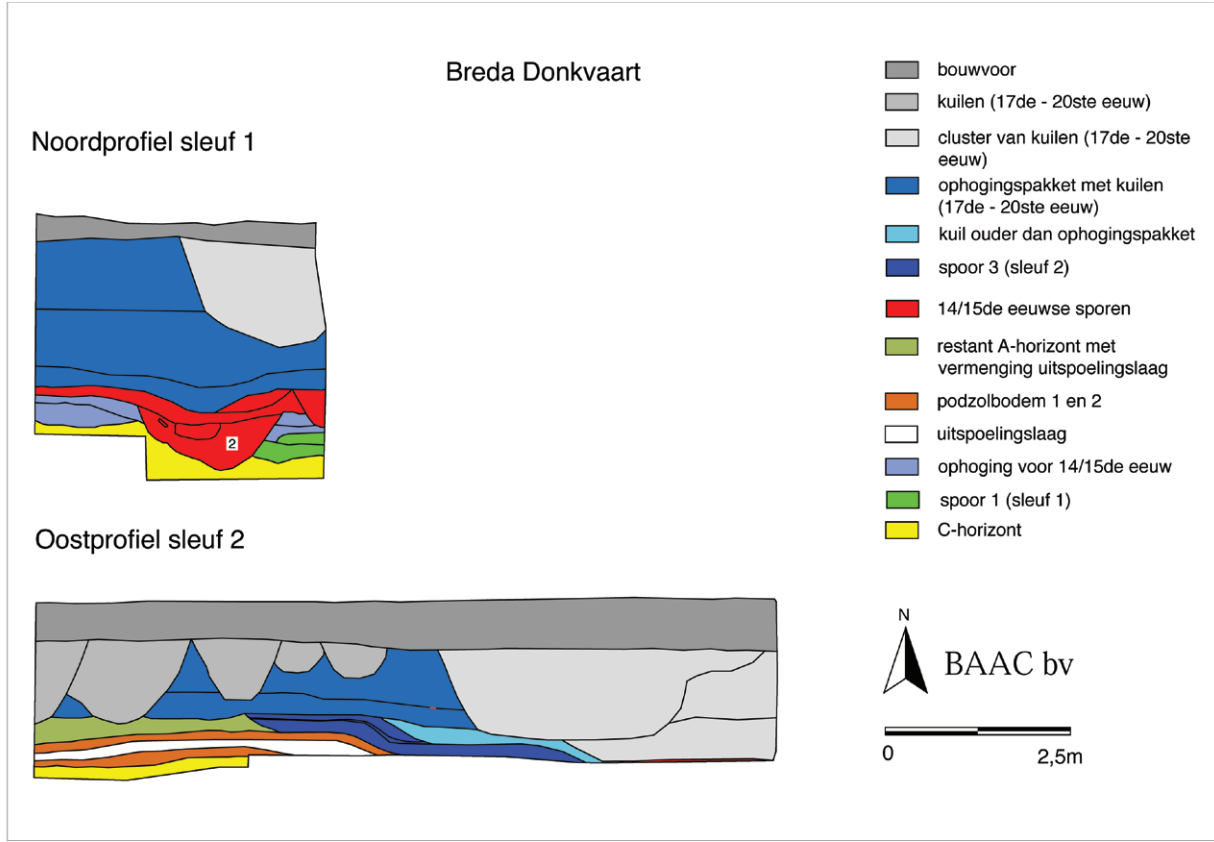

wordt afgedekt door een (mogelijk) ophogingspakket. Aangezien zowel de smalle greppel als dit ophogingspakket oversneden worden door de 14de/15de eeuwse greppel, is ondanks het ontbreken van vondstmateriaal duidelijk dat het spoor ouder is dan de brede greppel.

In sleuf 2 zijn ten oosten van de brede greppel een tweetal afvalkuilen (spoor 3 en 4) en een mogelijke paalkuil aangetroffen. Spoor 4 heeft vrijwel de zelfde vulling als de brede greppel. Het vondstmateriaal komt wat betreft datering overeen met hetgeen uit spoor 2 is verzameld en ook de functie van het aardewerk wijkt niet af. Spoor 3 daarentegen heeft een vulling van grijs zand en doorsnijdt de andere afvalkuil. Gezien de oversnijding moet de kuil na het dichtraken van spoor 4 zijn gegraven, hetgeen wordt bevestigd door het vondstmateriaal dat uit de 16de/17de eeuw dateert. De kleine (paal)kuil heeft een gevlekte vulling, waarbij geen kern onderscheiden kan worden. De kuil doorsnijdt de brede greppel en kan daardoor, ondanks het ontbreken van vondstmateriaal, als jonger dan spoor 2 gedateerd worden.

De aangetroffen sporen zijn in verschillende lagen gegraven. Spoor 3, de 16de/17de eeuwse afvalkuil, welke in het oostelijke profiel van sleuf 2 zichtbaar is, is door een restant van de A-horizont en door een oude akkerlaag tot in het dekzand gegraven. De A-horizont, welke vermengd is met een uitspoelingslaag, en de akkerlaag moeten dus voor de 16de/17de eeuw gevormd zijn.

Afbeelding 4
Profielenoverzicht

De 14de/15de eeuwse greppel (spoor 2), welke zichtbaar is in het noordelijke profiel van sleuf 1, is door een (mogelijke) ophoging tot in de C-horizont gegraven. Deze ophoging, waarin geen vondsten zijn aangetroffen, moet door deze oversnijding voor de aanleg van de 14de/15de eeuwse greppel hebben plaatsgevonden. Zowel de A-horizont als de akkerlaag zijn in dit noordelijke profiel niet aangetroffen, terwijl deze wel in het westelijke profiel van sleuf 1 aanwezig zijn. Voor de beide andere sporen (spoor 1, sleuf 1/spoor 4, sleuf 2) die zowel in het profiel als in het vlak zijn aangetroffen, kan niet worden vastgesteld vanaf welk niveau ze zijn gegraven.

Alle lagen en sporen worden afgedekt door een ophogingspakket van circa 1,80 meter. Het betreft donkergrijs tot grijs zand met houtskool spikkels, stukjes baksteen, fragmenten bot en aardewerk. Door deze ophogingslaag zijn meerdere recentere (afval)kuilen gegraven met vondstmateriaal uit de 17de tot en met de 20ste eeuw. De ophoging moet dan ook voor de 17de eeuw hebben plaatsgevonden, maar ná de opvulling de 16de/17de eeuwse kuil.

4.2 AARDEWERK

Tijdens het onderzoek zijn met name 14de/15de eeuwse scherven gevonden. Het aardewerk kan ingedeeld worden naar functie. Het meeste materiaal is gebruikt bij het koken en voorbereiden van eten. Het betreft grappen, bakpannen en kommen; voornamelijk van rood geglaazuurd aardewerk, maar ook enkele grijze ongeglazuurde exemplaren. Daarnaast zijn fragmenten van flessen en kannen gevonden die voor opslag gediend hebben. Slechts van één grape kon worden vastgesteld dat deze bij het eten en drinken moet zijn gebruikt.

Verder zijn fragmenten van 3 verschillende vuurklokken of vuurstolpen gevonden (Afb. 5). Dergelijke vuurklokken hielden van de haard wegspringende vonken tegen, waardoor het vuur 's nachts zonder brandgevaar kon blijven smeulen.¹² De eerste vuurstolpen dateren rond 1350 en zijn afgeleid van een omgekeerde grote kom waar een oor op is gemonteerd. Om het vuur niet te verstikken worden in de vuurklok luchtgaten aangebracht. Tijdens het onderzoek zijn scherven van een

hoog model met rozetten, een vrij laag model met een ribbel van vingerindrukken en fragmenten van een exemplaar met bovenop een geprofileerd oor omringd door een krans van vinnen teruggevonden. Al deze fragmenten moeten tussen 1350 en 1450 gedateerd worden.

Afbeelding 5
Replica van vuurklok"

Hoofdstuk 5 Conclusie

Zoals in paragraaf 1.3 al is aangegeven, is het onderzoeksterrein altijd in gebruik geweest als tuin/bouwland. Nergens wordt gesproken over stenen bebouwing en ook op verschillende oude kaarten¹³ wordt het terrein als een lege zone afgebeeld. Het niet aantreffen van muurwerk tijdens het onderzoek, geeft aan dat het terrein (op de locatie van de proefsleuven) inderdaad in gebruik is geweest als onbebouwd achterterrein.

Wat betreft de discussie omtrent de oorsprong van de Donkvaart, waar ook in paragraaf 1.3 op wordt gewezen, kan het volgende opgemerkt worden. Indien de Donkvaart een natuurlijk gevormd water is, mag verwacht worden dat aan weerszijden van de daadwerkelijke stroom door wisselende waterstand en wisselende stroomsnelheden in combinatie met afzettingen, extra gelaagdheid in de bodemopbouw is ontstaan. Tijdens het onderzoek is proefsleuf 2 op een afstand van minder dan twee meter vanaf de huidige Donkvaart aangelegd. (Afb. 6) Hoewel op deze afstand nog de genoemde extra gelaagdheid verwacht zou mogen worden, is deze in het oostelijke profiel van de sleuf niet aangetroffen. In plaats daarvan is een restant van een oude akkerlaag aangetroffen. Het terrein loopt in noordelijke richting verder ook niet opvallend af. Het niet aansnijden van de Donkvaart lijkt

Afbeelding 6
Kadasterkaart van 1832

daarom te wijzen op de menselijke aanleg van dit water waarbij het water tevens gekanaliseerd moet zijn. De aanleg van het water wordt daarnaast ook al gesug-gereerd door de benaming ‘vaart’. Hoewel het onderzoek geen onweerlegbaar bewijs aangaande de ontstaansgeschiedenis van de Donkvaart heeft opgeleverd, lijken de gegevens wel aan te geven dat het water een antropogeen fenomeen is.

Opvallend is de brede 14de/15de eeuwse greppel die in beide proefsleuven is aangetroffen. Hoewel deze greppel niet wordt afgebeeld op de kadasterkaart van 1832 (Afb. 6) komt de oriëntatie van de greppel overeen met de perceelsgreppels die op deze kadasterkaart zijn afgebeeld. Mogelijk vormt deze greppel een oudere perceelsafscheiding die later, in ieder geval ten tijde van de kaart, verdwenen is. Zowel de grootte van het perceel waarop de greppel zich bevindt, als de locatie van de greppel op het betreffende terrein lijken de functie van perceelsgreppel te bevestigen. Vergeleken met de omringende percelen beslaat het terrein op de kadasterkaart duidelijk een groter oppervlak dan de andere kavels. De aangetrof-fen greppel is echter zo gesitueerd dat deze het perceel in tweeën deelt, waardoor twee terreinen ontstaan die qua oppervlakte overeen komen met de naastgelegen percelen.

Zoals hiervoor al is aangegeven zijn aan weerszijden van de 14de/15de eeuwse greppel geen A-horizont en akkerlaag aangetroffen. Het ontbreken van deze la-gen heeft mogelijk te maken met een voorloper van de aangetroffen perceelsgrep-pel. Indien daadwerkelijk sprake is geweest van een voorloper, is ter hoogte van die greppel nooit geakkerd en heeft de hiervoor kenmerkende bodenvorming ook niet kunnen plaatsvinden. Deze mogelijke voorloper is overigens niet in het profiel aangetroffen. Indien deze daadwerkelijk bestaan heeft is deze na een (mogelijke) ophoging vergraven door de wel aangetroffen 14de/15de eeuwse perceelsgreppel.

De twee percelen die door de 14de/15de eeuwse greppel van elkaar werden ge-scheiden moeten in ieder geval vóór de ophoging van het onderzoeksterrein zijn samengevoegd. Het ophogingspakket en de greppel hebben een duidelijk ver-schillende vulling en daarnaast wordt de greppel ook nog doorsneden door een (paal)kuil. Vast staat dat het in onbruik raken van de perceelsgreppel, gezien de da-tering van het ophogingspakket, vóór de 17de eeuw moet hebben plaatsgevonden.

Indien de Donkvaart daadwerkelijk aangelegd is, zoals hierboven gesuggereerd wordt, is het goed mogelijk dat het terrein tussen de Haagdijk en de Donkvaart is opgehoogd met de grond die afkomstig is uit de aangelegde vaart. Dit zou een datering voor de aanleg van de Donkvaart in de 17de eeuw betekenen. Vast staat dat na de ophoging van het perceel vanaf de 17de tot en met 20ste eeuw op het ter-rein veel activiteit heeft plaatsgevonden. De in het ophogingspakket aangetroffen kuilen zijn hiervan het bewijs.

Hoofdstuk 6

Waardering en aanbeveling

De waardering van het onderzoeksterrein wordt conform de Kwaliteitsnorm Ne-derlandse Archeologie (KNA) uitgevoerd. Hierbij wordt naar verschillende zaken gekeken, zoals de gaafheid van de vindplaats, de conservering van de sporen en het vondstmateriaal, de zeldzaamheid van hetgeen is aangetroffen etc.

waarden	criteria	scores ¹⁴
beleving	schoonheid	nvt
	herinneringswaarde	nvt
fysieke kwaliteit	gaafheid	3
	conservering	2
inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid	1
	informatiewaarde	2
	ensemblewaarde	1
	representativiteit	1

De fysieke kwaliteit van de vindplaats scoort hoog doordat de kwaliteit van de aangetroffen sporen goed is en het aangetroffen vondstmateriaal is goed tot rede-lijk bewaard is gebleven. De inhoudelijke kwaliteit van de vindplaats scoort aan-zienlijk lager. Vergelijkbare sporen en vondsten zijn ook elders wel aangetroffen en het onderzoek is niet representatief voor andere percelen aangezien daar wel gebouwen aanwezig kunnen zijn geweest. De informatiewaarde scoort wel hoger doordat wel informatie is verkregen over de de Donkvaart en de ontwikkeling van het gebied.

Aangezien een vervolgonderzoek nauwelijks meer informatie zal opleveren dan tot nu toe bij het sleuvenonderzoek is verzameld, wordt geen vervolgonderzoek aanbevolen. Wel is het aan te raden om bij onderzoek in de omgeving van het on-derzoeksterrein extra aandacht te besteden aan de samenstelling van ophogings-pakket om na te gaan of deze inderdaad bestaat uit de afgegraven grond van de Donkvaart.

LITERATUUR

Bitter, P (e.a.), 2004: *De verborgen stad*. Archeologisch onderzoek naar 750 jaar wonen in Alkmaar, Amsterdam.

Hendriks, J., 2004: *Programma van Eisen*. Inventariserend veldonderzoek Donkvaart, Breda.

Jayasena, R.M., 2004: *Muren in de Mark, Breda Tolbrug*, Aanvullend Archeologisch Onderzoek, 's-Hertogenbosch (BAAC-rapport 04.009).

Leenders, K.A.H.W., 2004: *Cultuurhistorische landschapsinventarisatie gemeente Breda*, Den Haag (versie 4 januari 2004).

Otten, G., 1988: *De straten van Breda*, Breda.

Pol van der, P., 2002: *Breda in kaart*, Breda.

Weerden van der, J.F., 2004: *Breda Slokker*; Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. proefsleuven, 's-Hertogenbosch (BAAC-rapport 04.129).

BEGRIPPENLIJST

Afkortingen

AAI	Aanvullende Archeologische Inventarisatie
BAAC	Bureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie
IVO	Inventariserend veldonderzoek (voorheen AAO, Aanvullend Archeologisch Onderzoek)
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlands Archeologie
PVE	Programma van Eisen
RAAP	Regionaal Archeologisch Archiverings Project

Verklarende woordenlijst

A-horizont	Donkergekleurde uitspoelingshorizont waarin humus door bodem- dieren, planten, schimmels en bacteriën is omgezet en gemengd met de eventuele minerale delen.
Ah-horizont	Bodemlaag gekarakteriseerd door aanrijking van humus.
Alluviaal	Door rivieren of beken gevormd.
Booronderzoek	Karteringsmethode bij veldinventarisatie, gebaseerd op het verrichten van grondboringen, waarbij vooral gelet wordt op het voorkomen van archeologische indicaties zoals aardewerk- fragmenten, houtskool en fosfaatconcentraties.
Bt-horizont	Bodemlaag gekarakteriseerd door inspoeling van klei uit bovenliggende bodemlagen. Ook wel ‘briklaag’ genoemd.
Bws-horizont	Bodemlaag gekarakteriseerd door verwerking, verbruining en/of structuurvorming in vergelijking met het onderliggende onveranderde moedermateriaal.
C-horizont	Weinig (C1) of niet (C2) door bodemprocessen veranderd sediment of eventueel verweerd vast gesteente volgend op vast gesteente. Om te worden geclassificeerd als C-horizont dient het om soortgelijk materiaal te gaan als hetgeen waarin de A- en B-horizonten zijn ontwikkeld.

E-horizont	Bodemlaag gekarakteriseerd door uitspoeling en/of verarming van klei, humus en/of ijzer.	Prospectie	Systematische opsporing van archeologische waarden door middel van non-destructieve methoden en technieken.
Holoceen	Jongste geologisch tijdvak (vanaf de laatste IJstijd: ca. 8800 jaar v. Chr. tot heden).	Rivierterras	Een relatief vlak gelegen terreinvorm die ontstaat als een rivier zich insnijdt in zijn eigen oude riviervlakte en daarbij een nieuwe riviervlakte vormt op een lager gelegen dalniveau. Daarbij worden de eventueel nog aanwezige geulen op de oude riviervlakte verlaten en er wordt altijd een steilrand met het jonge dalniveau gevormd.
Horizont	Een qua kleur, textuur en wordingsgeschiedenis homogene bodemlaag met karakteristieke eigenschappen.	Site	Een plaats waar in het verleden menselijke activiteiten hebben plaatsgevonden.
In situ	Latijn voor ‘op de plaats’, vrij vertaald: in ongestoorde ligging.	Stratigrafie	Opeenvolging van lagen in de ondergrond (niet alleen in de bodem).
Inventariserend veldonderzoek	Het verwerven van (extra) informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, als aanvulling op en toetsing van de archeologische verwachting, gebaseerd op het bureauonderzoek middels waarnemingen in het veld.	Verbruining	Het bruiner worden van het bodemprofiel als gevolg van verwerking van primaire mineralen en de oxidatie van ijzerhoudende verbindingen, evt. gevolgd door kleiverplaatsing in het bodemprofiel.
Meander	Min of meer regelmatige lusvormige rivierbocht.	Vindplaats	Een ruimtelijk begrensd gebied, waarbinnen zich archeologische informatie bevindt.
Meanderbocht	Een oude bocht van een rivier die is afgesneden door zijwaartse erosie.		
Meanderen	Het slingeren van een rivier in een landschap door zijwaartse geulverplaatsing.		
Onderzoeksterrein	Terrein waarop het onderzoek plaats vindt/heeft gevonden.		
Pleistoceen	Geologisch tijdperk dat ca. 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatwisselingen van gematigd warm tot zeer koud. Na de laatste IJstijd begint het Holoceen (ca. 8800 v. Chr.).		
Proefsleuvenonderzoek	Opgraving van beperkte omvang op één of meerdere locaties binnen een vindplaats dan wel in de vorm van één of meerdere sleuven om nadere gegevens te verzamelen over aard, omvang, diepteligging, e.d. van grondsporen waarbij de grondsporen zo veel mogelijk intact worden gelaten. Proefonderzoek kan noodzakelijk zijn in het kader van een inventariserend veldonderzoek, maar dient met name ter voorbereiding van de opgraving.		

NOTEN

1	Hendriks 2004		
2	Van der Weerden 2004		
3	Leenders 2004		
4	Van der Weerden 2004		
5	“Het verkeer vanuit Sprun- del en Antwerpen passeerde bij de Oranjeboombrug via de ‘Oude Molenvoort’ de Weerijs en volgde dan de Willem van Oranjelaan om bij de Reepbrug via de voorde bij de Ganzenwei de Mark over	te steken. Vandaar vervolgde men via de Valkenierlaan naar een voorde over de Rulle (later de Molenlei) waarover men de Heerbaan bereikte. Deze liep over Heusdenhout, Teteringen en Den Hout naar Geertru- idenberg. Even ten oosten van Driesprong was er een aansluiting op een weg over Dongen naar Vucht en later Den Bosch. We noemen die	plek de “Oude Driesprong”: wegen naar Geertruidenberg, Dongen en Dorst. Nu ligt daar de toerit van het viaduct van de Nieuwe Kadijk over het spoor.” (Leenders 2004)
			14de/15de eeuwse greppel
			11 http://home.planet- internet.be/ffipf323347/ lmidrd_n.htm (11 oktober 2004)
			12 Bitter 2004
			13 Van der Pol 2002
			14 waarbij 1 de laagste waarde weergeeft en 3 de hoogste waarde
			10 Deze greppel wordt in het vervolg aangeduid als een

BIJLAGE 1
SPORENLIJST

BIJLAGE 2
VONDSTENLIJST GLAS

BIJLAGE 3
VONDSTENLIJST
NATUURSTEEN

Sporenljst Breda-Donkvaart											
put	vlak	spoor	vondstnr	aard	diepte	opmerkingen	datering	datum	teknr		
2	1	1		(paal)kuil	-38	jonger dan S2		31-aug	1		
2	1	2	6	greppel		(perceel)greppel/sloot (=S2 wp1), ouder dan (paal)kuil S1	14de/15de eeuw	31-aug	1		
2	1	3	9	kuil		jonger dan S4	16de/17de eeuw	31-aug	1		
2	1	4	10	kuil?		aard onduidelijk, ouder dan S3	14de/15de eeuw	31-aug	1		
1	1	1		greppel	-24	ouder dan S2 (perceelgreppel/sloot)	14de/15de eeuw	31-aug	3		
1	1	2	13, 17, 18, 21, 23	greppel	-32	(perceel)greppel/sloot (=S2 wp2)	14de/15de eeuw	31-aug	3		

nr	subnr	cat	aantal	fragment	MAE	soort	kleur	vormcat	vorm	herkomst	vorm	functiecat	datering begin	datering eind	functiecategorie	opmerkingen
2	1	GLS	1 compleet	1 fragment		1 industrieel	groen	hol glas	fles		sterke drankfles		1975		2004 opslag	
2	2	GLS	2 wand		0 sodaglas		blank	hol glas	vaas?				1800	2000		rode, witte en groen vlekken
24	3	GLS	1 compleet		1 industrieel		groen	hol glas	fles				1850	1900		

nr	subnr	cat	aantal	fragment	MAE	soort	herkomst	vorm	functiecat	opmerkingen
8		7/SXX		1 fragment		0 SLE		daklei	bouwen	
18		6/SXX		1 fragment		0 SLE leisteen		daklei	bouwen	
20		2/SXX		1 brok		0 SKA kalksteen	belgie			Naamse steen?
21		8/SXX		1 brok		0 SKA kalksteen	België			Naamse steen

BIJLAGE 4
VONDSTENLIJST AARDWERK

nr	subnr	cat	aantal	fragment	MAE	baksel	bakselsoort	maakwijze	herkomst	afwerking	versiering	merken	hardheid	kleur	red/ox
1	1KER	4	rand-wand-bodem			1STEEN	S2	ged	Eifel/Rijnland	zouglazuur			zh	gr	red
1	2KER	2	oor			0ROOD		ged	Locaal	loodglazuur			ha	ro	ox
1	3KER	1	oor			0ROOD		ged	Locaal	loodglazuur			ha	ro	ox
1	4KER	1	oor			1ROOD		ged	Locaal	loodglazuur			ha	ro	ox
1	5KER	2	rand			1ROOD		ged	Locaal	loodglazuur			ha	ro	ox
1	6KER	1	rand			1WIT	WESER	ged	Wesergebied	loodglazuur	groen en gest slib		ha	wi	ox
1	7KER	1	wand			0STEEN	S2	ged	Eifel/Rijnland	zouglazuur			zh	gr	red
1	8KER	1	bodem			0PORSE		ged	Europa	zouglazuur	blauwe bovenglazuur versiering		zh	wi	red
1	9KER	1	fragment			1PORSE		mal	Europa		zoomorf'figuur', poot	y	zh	wi	red
1	10KER	1	fragment			1STEEN		mal	Europa		ingestempeld decor		zh	gr	red
3	1KER	3	bodem			0GRUS		ged	Locaal				ha	gr	red
4	1KER	1	compleet			1WIT		mal	Europa	loodglazuur	groen, blauwe en gouden print		zh	wi	ox
4	2KER	1	bodem			0PORSE		ged	Europa	zouglazuur	polychrome beschildering plantenmotief		zh	wi	ox
4	3KER	1	bodem			0WIT		ged	Europa	loodglazuur			zh	wi	ox
4	4KER	1	rand			1ROOD		ged	Locaal	loodglazuur			ha	ro	ox
4	5KER	1	kop			0GRUS		mal	Nederlanden	geglasd			ha	ro	ox
6	1KER	9	wand			0ROOD		ged	Locaal	spaarzaam loodglazuur			ha	gr	red
7	1KER	5	wand			0ROOD		ged	Locaal	loodglazuur			ha	ro	red
7	2KER	1	wand			0FAYEN		ged	Nederlanden	tinglazuur	blauw verfstrepen		ha	wi	ox
7	3KER	2	fragment			0ROOD		mal	Locaal	bezand			ha	ro	ox
8	1KER	1	oor			1ROOD		ged	Locaal	loodglazuur			ha	ro	ox
8	2KER	1	rand			1ROOD		ged	Locaal	loodglazuur	slibboogjes		ha	ro	ox
8	3KER	1	rand			1ROOD		ged	Locaal	loodglazuur			ha	ro	ox
8	4KER	1	wand			0ROOD		ged	Locaal	loodglazuur			ha	ro	ox
8	5KER	3	wand			0GRUS		ged	Locaal	loodglazuur			ha	ro	ox
8	6KER	1	fragment			0ROOD		mal	Locaal				ha	gr	red
9	1KER	1	rand			1ROOD		ged	Locaal	loodglazuur			ha	ro	ox
9	2KER	1	wand			0STEEN	S2	ged	Raeren	zouglazuur	applique, renaissance ornament		ha	ro	ox
10	1KER	5	compleet			1ROOD		ged	Locaal	spaarzaam loodglazuur			zh	gr	red
10	2KER	5	rand-wand-oor			1ROOD		ged	Locaal	spaarzaam loodglazuur			ha	ro	ox
10	3KER	4	rand-wand			1ROOD		ged	Locaal	spaarzaam loodglazuur			ha	ro	ox
10	4KER	1	bodem			0ROOD		ged	Locaal	spaarzaam loodglazuur			ha	ro	ox
10	5KER	1	bodem			0ROOD		ged	Locaal	spaarzaam loodglazuur			ha	ro	ox
10	6KER	1	bodem			0ROOD		ged	Locaal	loodglazuur			ha	ro	ox
10	7KER	9	bodem			0ROOD		ged	Locaal	spaarzaam loodglazuur			ha	ro	ox
10	8KER	3	bodem			0ROOD		ged	Locaal	spaarzaam loodglazuur			ha	ro	ox
10	9KER	2	oor			0ROOD		ged	Locaal	spaarzaam loodglazuur			ha	ro	ox
10	10KER	1	wand-oor			0ROOD		ged	Locaal	spaarzaam loodglazuur			ha	ro	ox
10	11KER	1	rand			1ROOD		ged	Locaal	loodglazuur			ha	ro	ox
10	12KER	1	rand			1ROOD		ged	Locaal	spaarzaam loodglazuur			ha	ro	ox
10	13KER	1	rand			1ROOD		ged	Locaal	spaarzaam loodglazuur			ha	ro	ox

nr	subnr	vorm algm	vorm type	vorm details	begin	eind	see kenmerken	afmeting	waarde afm	functie cat	opmerkingen
1	1 fles	s2-fle-3			1875	1925		diam bodem	18,0	opslag	
1	2 voorraadop	r-pot-			1650	1850				opslag	
1	3 voorraadop	r-pot-			1600	1850				opslag	
1	4				1700	1900					
1	5grape?				1700	1800				koken/berijden	
1	6bord			omgeslagen rand	1700	1900				eten/drinken	waarschijnlijk laat type Westrandewerk
1	7				1800	1650				eten/drinken	
1	8bord				1800	1950				eten/drinken	
1	9beeld				1800	1950				sier	
1	10boertegel				1900	1950				bouwen	jugenstijl tegel
3	1			stand in	1300	1450					
4	1dekse			zeshoekig, vormoor	1850	1950				eten/drinken	dekseel thee- of suikerpot
4	2bord				1900	2000				eten/drinken	
4	3bord				1850	2000				eten/drinken	
4	4				1800	1900				Spel/genot	kom, grape of pan
4	5pijp	ovoid			1850	1925					
6	1				1250	1450					
6	1				1250	1400					
7	1				1500	1700					
7	2bord				1650	1800				eten/drinken	
7	3daktegel				1250	1550				bouwen	
8	1grape				1550	1700	beroe			koken/berijden	
8	2bord	r-bor-	kraugrand		1550	1650				eten/drinken	
8	3				1300	1500					
8	4				1400	1700					
8	5				1250	1450					
8	6daktegel				1200	1550					
9	1grape				1500	1700				bouwen	
9	2				1575	1625				koken/berijden	
10	1bakpan	r-bak-15?	afgeronde rand met geringe dekse		1400	1500	beroe	diam rand	22,0	koken/berijden	
10	2grape	r-gra-6	één-oor en uit		1350	1500	beroe	diam rand	10,0	koken/berijden	
10	3grape	r-gra-88	rand met vlakke bovenzijde		1350	1500	beroe	diam rand	12,0	koken/berijden	
10	4grape		poofjes		1300	1500	beroe			koken/berijden	
10	5grape		poofjes		1300	1500	beroe			koken/berijden	klein model
10	6grape		poofje		1350	1600	beroe			koken/berijden	
10	7grape		poofje		1350	1500	beroe			koken/berijden	
10	8grape		poofjes		1350	1500	beroe			koken/berijden	
10	9		worstoor		1350	1500	beroe			koken/berijden	
10	10grape				1300	1500	beroe			koken/berijden	
10	11grape		kraugrand		1500	1650	beroe			koken/berijden	
10	12bakpan				1300	1500				koken/berijden	
10	13bakpan				1300	1500				koken/berijden	

nr	subnr	cat	antial	fragment	MAE	baksel	bakselsoort	maakwijze	herkomst	afwerking	versiering	merken	hardheid	kleur	red/ox
10	14KER	27	wand			0ROOD		ged	Local	spaarzaam loodglazuur			ha	ro	ox
10	15KER	3	bodem			0GRUS		ged	Local				ha	gr	red
10	16KER	5	bodem			0GRUS		ged	Local				ha	gr	red
10	17KER	1	rand			1GRUS		ged	Local				ha	gr	red
10	18KER	15	wand			0GRUS		ged	Local				ha	gr	red
10	19KER	1	fragment			0ROOD		mal	Local	bezand			ha	ro	ox
10	20KER	1	fragment			0ROOD		mal	Local				ha	ro	ox
12	1KER	1	bodem			0ROOD		ged	Local	loodglazuur			ha	ro	ox
13	1KER	9	rand-wand			1GRUS		ged	Local		vingerindrukken (rozet)		ha	gr	red
13	2KER	1	wand			1GRUS		ged	Local		vingerindrukken		ha	gr	red
13	3KER	11	wand			0GRUS		ged	Local				ha	gr	red
13	4KER	2	rand-oor			1ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
13	5KER	3	rand			1ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
13	6KER	1	rand			1ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
13	7KER	1	rand			1ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
13	8KER	1	rand			1ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
13	9KER	1	rand			1ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
13	10KER	2	wand-oor			0ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
13	11KER	2	bodem			0ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
13	12KER	1	wand			0ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
13	13KER	33	wand			0ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
13	14KER	4	wand			0STEEN	S2	ged	Eifel/Rijnland	zouglazuur			zh	gr	red
14	1KER	2	oor			0GRUS		ged	Local				ha	gr	red
15	1KER	1	oor			1GRUS		ged	Local				ha	gr	red
16	1KER	1	wand			0GRUS		ged	Local				ha	gr	red
18	1KER	1	rand			1ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
18	2KER	2	bodem			0ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
18	3KER	1	rand			1ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
18	4KER	1	steel			0ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
18	5KER	1	wand			0GRUS		ged	Local				ha	ro	ox
19	1KER	1	oor			0GRUS		ged	Local				ha	gr	red
20	1KER	1	rand			1ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
21	1KER	1	steel			1ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
21	1KER	6	rand-wand-bodem			1ROOD		ged	Local				ha	ro	red
21	2KER	1	rand			1ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
21	2KER	3	wand			0ROOD		ged	Local				ha	ro	red
21	3KER	1	rand			1ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
21	3KER	1	rand			1GRUS		ged	Local				ha	gr	red
21	4KER	1	oor			1GRUS			Local				ha	gr	red
21	4KER	3	wand			0ROOD		ged	Local				ha	ro	ox
21	5KER	1	bodem			0STEEN	S2	ged	Eifel/Rijnland	zouglazuur			zh	gr	red
21	5KER	1	oor			0GRUS		ged	Local				ha	gr	red

nr	subnr	vorm algm	vorm type	vorm details	begin	eind	see kenmerken	afmeting	waarde afm	functie cat	opmerkingen
10	14				1300	1600					
10	15	13kom		stand'innen	1350	1450				koken bereiden	
10	16			stand'innen	1350	1450					kamen of voorraadpotten
10	17	voorraadpot	g-pot-5?		1350	1450				opslag	
10	18				1250	1450					
10	19	dekstel		nokje	1200	1550				bouwen	
10	20	baksteen			1200	1800				bouwen	
12	1				1500	1700				beroeet	
13	1	vuurklok	g-vst-	hoog model met doorboorde rozetten	1350	1450				verlichting/verwarmi	
13	2	vuurklok	g-vst-	vrij plat model, ribbel van vingerindrukke	1350	1450				verlichting/verwarmi	
13	3				1250	1450					
13	4	grape	r-gra-	haakoren	1350-	1450				koken bereiden	
13	5	bakpan	r-bak-	luit	1350-	1450				koken bereiden	
13	6	kom	r-kom-5		1300	1450				koken bereiden	
13	7	kom			1300	1450				koken bereiden	
13	8	bakpan	r-bak-		1300	1450				koken bereiden	
13	9				1300	1500					
13	10	kan	r-kan-		1350	1500				opslag	
13	11	grape	r-gra	grote poten	1350	1500				koken bereiden	
13	12	nokbekroning?		uitgesneden	1300	1500				bouwen	
13	13				1300	1500					
13	14				1300	1500					
14	1	kan	g-kan-	worstoor	1300	1450				opslag	
15	1	kan		worstoor	1300	1450				opslag	
16	1				1250	1450					
18	1	grape	r-gra-		1300	1350				koken bereiden	
18	2	bakpan	r-bak-		1300	1550				beroeet	
18	3	grape	r-gra-		1300	1450				koken bereiden	
18	4	bakpan	r-bak-	vrij platte steel	1300	1450				koken bereiden	
18	5				1250	1450					
19	1				1250	1450					
20	1	bakpan	r-pat-	verdikte rand	1250	1400				koken bereiden	
21	1	bakpan	r-bak-	steel deels toegekruipen	1400	1500				koken bereiden	
21	1	grape	r-gra-38		1300	1400			12.0	eten/drinken	
21	2	dekstel	r-dek-5		1300	1500				beroeet	
21	2				1300	1500				koken bereiden	
21	2				1300	1500				beroeet	
21	3				1400	1600					
21	3	kom	g-kom-10	schenktuit	1350	1450				koken bereiden	
21	4	kan	g-kan-	worstoor	1350	1450				opslag	
21	4				1300	1500					
21	5	fles		klein model mineraalwaterfles, klein mod	1800	1900					
21	5	voorraadpot	g-pot-	worstoor	1350	1450				opslag	

nr	subnr	cat	aantal	fragment	MAE	baksel	bakselsoort	maankwijze	herkomst	afwerking	versterking	merken	hardheid	kleur	red/ox
21	6KER	cat	4	wind				ged	Local				ha	gr	red/ox
21	7KER	1	bedem		0GRUS	S2		ged	HotelRijnland	zoutglazuur			zh	gr	red
21	8KER	1	fragment		0STEEN			mal	Local				ha	ro	ox
22	1KER	1	rind		1ROOD			ged	Local				ha	ro	ox
22	2KER	1	rind		1GRUS			ged	Local				ha	gr	red
22	3KER	1	wind		0GRUS			ged	Local				ha	gr	red
23	1KER	5	wind-oor		1GRUS			ged	Local				ha	gr	red
23	2KER	1	oor		0GRUS			ged	Local				ha	gr	red
23	3KER	1	bedem		0GRUS			ged	Local				ha	gr	red
23	4KER	1	bedem		0GRUS			ged	Local				ha	gr	red
23	5KER	1	rind		1GRUS			ged	Local				ha	gr	red
23	6KER	3	wind		0GRUS			ged	Local				ha	gr	red
23	7KER	15	wind		0GRUS			ged	Local				ha	gr	red
23	8KER	1	rind		1GRUS			ged	Local				ha	gr	red
23	9KER	3	rind		1ROOD			ged	Local	spaarzaam koodglazuur			ha	ro	ox
23	10KER	1	rind		1ROOD			ged	Local	spaarzaam koodglazuur			ha	ro	ox
23	11KER	28	wind		0ROOD			ged	Local	spaarzaam koodglazuur			ha	ro	ox
23	12KER	1	rind		1ROOD			ged	Local	spaarzaam koodglazuur			ha	ro	ox
23	13KER	3	rind		1ROOD			ged	Local	spaarzaam koodglazuur			ha	ro	ox
23	14KER	1	steel		0ROOD			ged	Local	spaarzaam koodglazuur			ha	ro	ox
23	15KER	1	bedem		0ROOD			ged	Local	spaarzaam koodglazuur			ha	ro	ox
23	16KER	2	rind		1ROOD			ged	Local	spaarzaam koodglazuur			ha	ro	ox
23	17KER	1	oranjezet		0ROOD			ged	Local	spaarzaam koodglazuur			ha	ro	ox
23	18KER	18	rind-wind-oor		1ROOD			ged	Local	spaarzaam koodglazuur			ha	ro	ox
24	1KER	2	rind		1WIT			ged	Local	groen koodglazuur			ha	wi	ox
24	2KER	1	bedem		0STEEN			mal	HotelRijnland	zoutglazuur			zh	gr	red

nr	subnr	vorm algm	vorm type	vorm details	begin	eind	sec kenmerken	afmeting	waarde afm	functie cat	opmerkingen
21	6				1250	1450					
21	7	kan	s2-kan-	uitgelopen standring	1300	1500				opslag	
21	8	baksteen			1200	1500				bouwen	
22	1	dekkel	r-dek-5?	verdikte, afgeronde rand	1350	1500		diam rand	13,0	koken/bereiden	
22	2	kom	g-kom-10		1350	1450		diam rand	40,0	koken/bereiden	
22	3				1250	1450					
23	1	vuurklok	g-vst-	geprofileerd oor bovenop en kran van vi	1350	1450	binnenzijde beroot			verlichting/verwarmi	
23	2	kan	g-kan-	worschoor	1350	1450				opslag	
23	3	kan	g-kan-	standvinnen	1350	1450				opslag	
23	4	kom	g-kom-		1350	1450				koken/bereiden	
23	5	kan	g-kan-	verticale hals, afgeronde rand	1350	1450				opslag	
23	6	kan	g-kan-		1300	1450				opslag	
23	7				1250	1450					
23	8				1250	1450					
23	9	kom	r-kom-5		1350	1450		diam rand	21,0	koken/bereiden	
23	10	kom			1300	1450				koken/bereiden	
23	11				1250	1450					
23	12	kom			1300	1450				koken/bereiden	
23	13	bakpan			1300	1450		diam rand	26,0	koken/bereiden	
23	14	bakpan			1300	1450				koken/bereiden	
23	15	grape		poot	1350	1500				koken/bereiden	
23	16	grape		poot	1300	1450				koken/bereiden	
23	17				1250	1700					
23	18	grape	r-gra-20	2 oren en ribbels op schouder	1350	1500				koken/bereiden	
24	1	grape?	w-gra	kraagrand	1600	1800				koken/bereiden	
24	2	fles	s2-fle-4		1800	1925				opslag	

